

č. j.: viz *Organizační řád školy*

spisový/skartační znak: viz *Organizační řád školy*

MINIMÁLNÍ PREVENTIVNÍ PROGRAM

„CÍLEM PRIMÁRNÍ PREVENCE JE ZVÝŠENÍ ODOLNOSTI DĚTÍ A MLÁDEŽE VŮČI SOCIÁLNĚ-PATOLOGICKÝM JEVŮM. PŘEDEVŠÍM VÉST DĚTI KE SPRÁVNÝM POSTOJŮM VŮČI ZÁTĚŽÍM A PROBLÉMŮM.“

Obsah preventivního programu (PP)

- Úvod
- Řízení a realizace preventivních aktivit
- Vzdělávání
- Primární prevence v rámci jednotlivých stupňů
- Nadstavbové aktivity v rámci školy
- Nadstavbové aktivity ve spolupráci s externími subjekty
- Volnočasové aktivity
- Informování rodičů
- Důležité kontakty a adresy
- Program prevence šikany
- Závěr
- Přílohy

Úvod

Cílem preventivního programu je ve spolupráci s rodiči formovat takovou osobnost žáka, která je s ohledem na svůj věk schopná orientovat se v dané problematice, zkoumat ji, ptát se, dělat rozhodnutí, která si bude vážit svého zdraví, bude umět nakládat se svým volným časem a zvládat základní sociální dovednosti. I v letošním školním roce zůstává základním principem preventivní strategie na naší škole osvojování základních kompetencí v oblasti zdravého životního stylu a prevence a rozvoj dovedností, které vedou u dětí a mládeže k odmítání všech druhů sebedestruktivního chování, projevů agresivity a porušování zákona. Preventivní program v této podobě je výsledkem upravování, zkoušení a zdaleka se nedá považovat za ukončený nebo definitivní. Každý další školní rok přináší nové podněty a nápady a na základě zkušeností hledáme, pokud možno efektivní cesty vedoucí ke zkvalitnění vlivu na naše žáky.

Za velmi důležitou oblast považujeme prohlubování komunikačních dovedností mezi učitelem, rodiči a žákem, posilování sebevědomí, sebeúcty a vzájemné úcty, řešení konfliktů, překonávání překážek, boj proti nudě = smysluplné využívání volného času. Domnívám se, že žádný univerzální recept na tento složitý společenský problém neexistuje, nicméně všechny cesty, které formují psychicky zdravou osobnost a vedou dítě k odmítavému postoji, je třeba zkusit a teprve čas ukáže, jaké přinesou změny. *Součástí MPP je také Program proti šikanování.*

Řízení a realizace preventivních aktivit

Nárůst různých sociálně patologických jevů včetně zneužívání návykových látek v populaci mládeže a dětí školního věku se stává celospolečenským problémem.

Děti, které navštěvují ZŠ, patří k nejhroženější skupině. Proto je důležité zahájit primární prevenci právě v době základní školní docházky, poskytnout žákům co nejvíce informací nejen o drogové problematice /přiměřeně k věku žáků/, naslouchat jejich problémům, otevřeně s nimi hovořit i na neformální úrovni, posilovat jejich sebevědomí, rozvíjet sociální komunikaci a spolupráci.

Za realizaci Preventivního programu zodpovídá školní metodik prevence, který koordinuje práci jednotlivých učitelů a externích spolupracovníků. Školní metodik se podílí na analýze současného stavu a zároveň na řešení jednotlivých problémů. O průběhu naplňování Preventivního programu informuje ředitele školy a spolu s ním pravidelně vyhodnocuje aktuální situaci ve škole.

Na prvním stupni se prevence zaměřuje na problematiku vytváření příznivého školního prostředí a výchovu ke zdravému životnímu stylu. Tato problematika je rozvíjena v hodinách prvouky, ale lze ji zařadit i do různých projektů mezipředmětového charakteru. Některá témata spadají do tematického celku *Výchova ke zdraví*.

Na druhém stupni jsou některá z témat sociálně patologických jevů přímo v osnovách jednotlivých předmětů (občanská výchova, rodinná výchova, přírodopis, chemie apod.). Výuka a výchova v těchto předmětech je vedena směrem ke zdravému životnímu stylu, k určitému režimu, rozvoji estetického a právního vědomí a občanských postojů. Žáci by se měli naučit chápat význam vlastního zodpovědného chování vůči společnosti. V těchto hodinách je dán prostor mimo jiné i diskusi, vlastní zkušenosti, předávání informací mezi žáky a vytváření vlastního názoru a postoje. V rámci třídnických hodin třídní učitelé řeší konkrétní problémy s dětmi a ve třídě.

Vzdělávání

Hlavní podíl na dalším rozvíjení znalostí a dovedností související s prevencí sociálně patologických jevů spočívá v samostudiu všech učitelů školy, a především školního metodika prevence. Pro pedagogy podílející se na realizaci Preventivního programu je metodickým pomocníkem školní metodik prevence, který pro ně vyhledává nové informace a podněty. Další vzdělávání bude odvislé od aktuální nabídky. Seznámení s Národní strategií (Primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2019–2027).

Primární prevence v rámci jednotlivých stupňů MŠ

U dětí v předškolním věku je vhodnější pojmenování preventivního programu preventivní působení. Základem našeho preventivního působení v MŠ bude vytváření sociálních kompetencí dětí, kdy si děti budou prostřednictvím prožitkového učení osvojovat schopnost rozhodovat se, volit z více alternativ, nést za svou volbu odpovědnost a poznávat její důsledky.

Aktivity ve školce

Aktivity jsou plně v kompetenci vedoucích učitelek na jednotlivých pracovištích.

Akce v MŠ: mikulášská nadílka, vánoční besídka pro rodiče, divadelní představení, program ke Dni matek, návštěva předškoláků v ZŠ, opékání špekáčků, zábavné odpoledne s rodiči ke Dni dětí, maskární karneval, rozloučení s předškoláky, školkový výlet, výroba dáreků apod.

Zaměření na mladší školní věk – I. stupeň

Primární prevenci na prvním stupni má na starosti třídní učitel.

S jednotlivými tématy se děti setkávají především v prvouce, přírodovědě a vlastivědě. Při výuce lze využít různých metod, např. výklad, předávání informací, samostatnou práci, skupinovou práci, projektové vyučování, dramatickou výchovu nebo využít materiály školy z oblasti primární prevence.

- navozování příznivého psychosociálního klimatu ve třídě
- osvojování a upevňování základních návyků v rámci – hygiena, životospráva, sdělení základních informací z oblasti prevence experimentování s alkoholem a cigaretami
- základy etické a právní výchovy
- zaměření pozornosti na včasné odhalování specifických poruch učení nebo i jiných postižení

- všestranný rozvoj osobnosti žáka
- soustředěnost na včasné diagnostikování soc.-patologických problémů ve třídních kolektivech
- důraz na spolupráci s rodiči
- nabídka volnočasových aktivit – DDM, apod.
- návštěvy filmových a divadelních představení, koncertů, besed apod. Účast v soutěžích výtvarných, sportovních, zdravotnických, dopravních atd. jako v předchozích letech.

Prvouka

postavení v rodině, vztahy v rodině, funkce rodiny
 komunikace mezilidské vztahy, chování k cizím lidem
 volný čas, režim dne
 péče o zdraví, krizové situace, přivolání pomoc

Přírodověda

- základy rodinné a sexuální výchovy, sexuální zneužívání
- prevence zneužívání návykových látek
- osobní bezpečí, linka důvěry

Nárůst různých sociálně patologických jevů včetně zneužívání návykových látek v populaci mládeže a dětí školního věku se stává celospolečenským problémem.

Děti, které navštěvují ZŠ, patří k nejohroženější skupině. Proto je důležité zahájit primární prevenci právě v době základní školní docházky, poskytnout žákům co nejvíce informací nejen o drogové problematice /přiměřeně k věku žáků/, naslouchat jejich problémům, otevřeně s nimi hovořit i na neformální úrovni, posilovat jejich sebevědomí, rozvíjet sociální komunikaci a spolupráci.

Cíl: po pěti letech by děti měly umět

- definovat rodinu jako zázemí a útočiště
- zvládat rozdíly v komunikaci s dětmi a dospělými
- mít základní sociální dovednosti
- umět se chránit před cizími lidmi
- mít základní zdravotní návyky
- umět si správně zorganizovat svůj volný čas
- umět rozlišit léky a návykové látky
- znát přesné informace o alkoholu, tabáku a dalších návykových látkách
- znát následky užívání návykových látek
- umět odmítnat

Primární prevence – II. stupeň

Práce na druhém stupni je velmi náročná na koordinaci, tak aby byla probrána všechna témata, ale nedocházelo k jejich překrývání a přesycení žáků informacemi. S tématy z oblasti prevence se pracuje v předmětech občanská výchova, výchova k občanství, rodinná výchova, osobnostní výchova, přírodopis, chemie, dějepis, český jazyk a literatura. K práci s tématy lze využít metod výkladu, samostatné práce, práce s médii, projektové vyučování, skupinová práce, hraní rolí, práce s materiálem, besed, přednášek.

Zaměření na starší školní věk – prevence = základ předcházení problémům.

A. Úkoly a činnost učitelů a jiných pedagogických pracovníků

- posílení úlohy učitelů v oblasti tvorby pozitivního sociálního klimatu, včasná diagnostika a intervence při riziku vzniku sociálně patologických jevů a kooperace s odborníky při jejich řešení. Zejména spolupráce s výchovnou poradkyní a třídními učiteli
- věnování pozornosti problematickým skupinám žáků nebo jednotlivcům, odhalování projevů asociálního chování mezi žáky – soustředit se zejména na problematiku šikany.
- v rámci prevence kouření vytvoření dostatečné informovanosti
- sledovat často opakující se krátkodobé absence žáků – prevence záškoláctví. Spolupráce s rodiči žáků s tendencemi vyhýbat se školní docházce. V problematických případech možnost vyžadování lékařského potvrzení.
- sebevzdělávání učitelů v metodikách preventivní výchovy
- shromažďování a zpřístupňování materiálů pro pedagog. sbor.
- zapojení vedení školy i kolegů do tohoto programu
- nově přichozím vyučujícím nabídnout všestrannou kolegiální pomoc

B. Aktivity pro žáky

- výchova k odpovědnosti za zdraví své i ostatních – vytváření eticky hodnotných postojů a způsobů chování
- zaměření pozornosti na projekty prevence drogových závislostí, konzumace alkoholu, vandalismu, rasismu, násilí, komerčního sexuálního zneužívání apod.
- věnovat nadále zvýšenou pozornost prevenci kouření – osvěta v rámci hodin OV, VkZ, třídnických hodin
- dovednost volby správné životosprávy – poruchy příjmu potravy – mentální anorexie a bulimie
- akce zaměřené na práci s národnostními menšinami směřující k potlačení rasismu a xenofobie
- zvyšování příznivého klimatu ve třídních kolektivech formou organizování výletů, exkurzí, ŠVP, lyžařského výcvikového kurzu atd.
- organizování akcí směřujících k oživení klimatu ve škole a zábavnou formou zpříjemnění školního prostředí (tematické dny, sportovní akce, víkendové výjezdy atd.)
- nabídka volnočasových aktivit (DDM– aktivity – kroužky)
- účast v literárních, vzdělávacích, sportovních a jiných soutěžích
- ekologická výchova (třídění odpadu, sběr plastových lahví a víček, apod.)
- v červnu tradiční sportovní den soutěží a míčových her v areálu naší školy včleňování výchovy ke zdravému životnímu stylu a oblastí preventivní výchovy do výuky jednotlivých předmětů (výchova ke zdraví, OV, Z, D, Ch, Př, Z, TV)

C. Aktivity pro rodiče a veřejnost

- seznámení rodičů s PP v rámci třídních schůzek
- nabídka propagačních materiálů
- seznámení rodičů s postupem školy v případě problémů žáků
- na třídních schůzkách hovořit:
 - Zejména:
 - O drogách. Jak poznám, že moje dítě alkohol nebo drogy bere?
 - Doporučení rodičům, jejichž dítě má problémy s návykovými látkami. Čemu se vyhnout?
 - O šikaně. Definice pojmu. Varovné signály pro rodiče. Co tedy dělat ?
 - Záškoláctví.

Tělesná výchova

- využití volného času
- mezilidské vztahy, seberealizace, sebepoznávání
- řešení problémů, rozhodovací schopnosti

Český jazyk

- volné zařazování témat do hodin slohu
- sebepoznávání a sebepojetí /slohová a literární výchova/
- mezilidské vztahy
- zapojení žáků do literárních soutěží a kulturních akcí

Cizí jazyk

komunikace /konverzační cvičení/

Občanská výchova

volný čas a nabídka kulturních institucí
ochrana duševního vlastnictví
globální společenské problémy
člověk a morálka, člověk a dospívání
hledání sebe sama
náročná životní situace
právní řád, právní ochrana, trestní právo
příprava na pracovní uplatnění
sociální politika státu
životní perspektivy

Zeměpis

životní úroveň
život různých kultur, rasismus, xenofobie

Přírodopis

lidské rasy
projevy rasismu, antisemitismu a národní nesnášenlivosti
houby a zásady sběru, jedovaté rostliny, nebezpečné organismy
ochrana zdraví, zásady první pomoci
zdraví a nemoc, hygiena, kouření, alkohol, drogy, léky, pohlavní choroby, civilizační choroby,
zdravý životní styl

Výchova ke zdraví

péče o zdraví
zdraví a životní prostředí
mezilidské vztahy /sebeoznávání, vztahy,
respektování, naslouchání, kooperace, komunikace/
dospívání /psychické a sociální zrání, rizika předčasné, sexuální zkušenosti/
rizika závislostí /léky, chemické látky/
návykové látky a zákon, život bez drog
projevy násilí /agresivita, šikana, týrání, sexuální, zneužívání dětí/
posilování duševní odolnosti

Chemie

bezpečné zacházení s chemickými látkami
výstražné symboly, první pomoc

Cíl: žáci by před opuštěním ZŠ měli znát a umět:

pojmenovat základní návykové látky, znát jejich účinky na lidský organismus
orientovat se v problematice závislosti
znát základní právní normy
vědět, kde jsou kontaktní místa pro danou problematiku
posilovat své sebevědomí, správně se rozhodovat, odmítat
zaujímat zdravé životní postoje
orientovat se v problematice sexuální výchovy
bránit se různým formám násilí, vědět, kde hledat pomoc
zvládat základní sociální dovednosti

Nadstavbové aktivity v rámci školy

Tím rozumíme vše, co se pro děti připravuje nad rámec běžné výuky.

<i>název</i>	<i>žáci</i>	<i>forma</i>	<i>termín</i>	<i>zodpovídá</i>
zážitkové kurzy	6. ročník	komunikace, týmová spolupráce	září, říjen	třídní učitelé, výchovná poradkyně, školní psycholog
	7. ročník	LVK	leden	vedoucí LVK
	2. stupeň	sportovní den	červen, říjen	učitelé TV
péče o žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, integrace	celá škola	individuální studijní plány, individuální výuka	celoročně	výchovná poradkyně
výchovné poradenství	celá škola	soustavná preventivní práce a	celoročně	výchovná poradkyně, speciální pedagog, školní psycholog
poznávací pobyty, výlety – Praha, Vídeň, Anglie – dle aktuální situace				
pravidelná spolupráce s PPP				
spolupráce s Policií ČR a Hasiči				
příprava a realizace projektového týdne				
Vánoce – společné akce žáků u vánočního stromu, Jarmark – I. stupeň (červen)				

Zážitkové kurzy

Společné výjezdy žáků na několik dní, kde se věnujeme osobnostnímu a sociálnímu rozvoji žáků. Celý program je postaven na zásadách zkušenostního učení, které staví na vlastním prožitku a následné reflexi.

Koncepce zážitkových kurzů:

- adaptační školní kurz pro 6. třídy
- lyžařský kurz pro přihlášené žáky 7. tříd
- sportovní dny
- přírodovědné aktivity
- ochrana osob za mimořádných situací

Cíle:

- 6. třídy – budování bezpečného klima v nově vznikajících třídních kolektivech (vzájemné poznávání, navázání pozitivních vztahů mezi žáky a třídním učitelem, prevence šikany – důvěra, tolerance, respekt)

- 7. třídy – zvládnutí základů sjezdového lyžování doplněné o aktivity zážitkové pedagogiky, týmové spolupráce
- 8. třídy – navazování nových kontaktů
- 9. tříd – volba povolání
 - pohyb jako přirozená součást života
 - vazby ve skupině
 - chování v zátěžové situaci
 - relaxačně – ozdravný cíl
 - přijímací zkoušky nanečisto

Rizikové skupiny – maximální snaha o pomoc problémovým dětem, jednání s rodiči za přítomnosti výchovného poradce, popř. psychologa, spolupráce s PPP.

Mezi rizikové faktory řadíme i školní neúspěšnost. Při řešení je nutná nezbytná spolupráce školy, dalších odborníků, rodiny a samotného žáka. Strategie předcházení školní neúspěšnosti vychází z vyhlášky č. 27/2016 Sb., cílem je vyhledávání potenciálně neúspěšných žáků a vytváření podmínek ke zlepšení.

Spolupráce s rodiči

Stále hledáme nové cesty, jak navázat užší kontakt s rodiči, jak vzbudit jejich hlubší zájem o problémy svých dětí a získávání poznatků především v oblasti komunikace a výchovného působení. Často se stává, že rodiče hledají pomoc až v okamžiku, kdy jsou zcela bezradní – kdy si potomek dělá, co chce, a to se cesty k nápravě hledají velmi těžko.

Třídní schůzky

Možné uspořádání po adaptačním školním kurzu, získají podrobné informace o průběhu a důvodech konání výjezdu, o možných úskalích, která je mohou potkat v souvislosti s dospíváním dítěte.

Vzdělávání učitelů, zejména v komunikačních dovednostech a nových pedagogických směrech.

Podpora vedení školy

Vedení školy v průběhu školního roku vytváří podmínky pro naplňování cílů preventivního programu, umožňuje odborné vzdělávání školního metodika prevence, výchovného poradce i ostatních pedagogických pracovníků. V rámci pedagogických porad vytváří prostor pro informování učitelů. Zajišťuje vybavení školy materiály pro realizaci MPP. Spolupracuje s metodikem prevence, výchovnou poradkyní a speciální pedagožkou při řešení problémových situací.

Informovanost pedagogických pracovníků

S minimálním preventivním programem jsou seznámeni všichni pedagogičtí pracovníci, kopie je umístěna v kabinetě ZŘ. Aktuální informace jsou umísťovány na nástěnku, popřípadě sdělovány třídním učitelům.

Nadstavbové aktivity ve spolupráci s externími subjekty

Jedná se o aktivity, které nesouvisejí s výukou, ale jsou nabízeny školou nebo partnerskými subjekty, mohou je využívat žáci školy a napomáhají k formování zdravého životního stylu.

Zejména spolupráce s PPP Brno. Výběr tematických bloků dle uvážení učitelů. www.pppbrno.cz

Možnost další volby institucí dle seznamu uvedeném v kontaktech.

Volnočasové aktivity

instituce	forma spolupráce
DDM Zastávka	zájmové kroužky, soutěže, pronájem prostor
TJ Čechie Zastávka	organizace náboru, vedení oddílů
ZUŠ Zastávka	zájmové kroužky
Školská rada	konzultace
Obecní zastupitelstvo	konzultace
Policie ČR, OSPOD	konzultace

Informování rodičů

- třídní schůzky
- konzultační hodiny
- internetové stránky školy

Důležité kontakty a adresy

instituce	forma spolupráce	kontakt
PPP	konzultace, přednášky	www.pppbrno.cz
Spondea, Podané ruce	přednášky	www.spondea.cz http://www.podaneruce.cz/
CVČ Brno	dramat. výchova	www.LUZANKY.cz
Psycholog	pohovor, konzultace	1 x za 14 dní ve škole
Policie ČR	pohovor, konzultace	p. Procházková, 974 622 458

Obecná ustanovení

CÍLEM PROGRAMU JE UPOZORNIT NA ZÁVAŽNOST ŠIKANOVÁNÍ, POSKYTNOUT PEDAGOGICKÝM PRACOVNÍKŮM ZÁKLADNÍ INFORMACE O JEHO PROJEVECH A NAPOMOCI HLEDAT ŘEŠENÍ TĚCHTO SPECIFICKÝCH PROBLÉMŮ.

1. Charakteristika šikanování

- (1) Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit, ohrožit nebo zastrašovat žáka, případně skupinu žáků. Spočívá v cílených a opakovaných fyzických a psychických útocích jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. Zahrnuje jak fyzické útoky v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. Může mít i formu sexuálního obtěžování až zneužívání. Nově se může realizovat i prostřednictvím elektronické komunikace, jedná se o tzv. kyberšikanu. Ta zahrnuje útoky pomocí e-mailů, sms zpráv, vyvěšování urážlivých materiálů na internetové stránky apod. Šikana se projevuje i v nepřímé podobě jako demonstrativní přehlížení a ignorování žáka či žáků třídní nebo jinou skupinou spolužáků. Nebezpečnost působení šikany spočívá zvláště v závažnosti, dlouhodobosti a nezřídka v celoživotních následcích na duševní a tělesné zdraví oběti.
- (2) Šikanování se ve své zárodečné formě vyskytuje prakticky na všech školách. Pocit bezpečí každého jedince a jeho začlenění do třídního kolektivu je základní podmínkou vytváření produktivního prostředí a dobrého sociálního klimatu třídy a školy. Všechny školy a školská zařízení mají povinnost předcházet všem náznakům násilí a šikanování. Šikanování v jakékoli formě a podobě nesmí být pracovníky školy akceptováno. Samotní pedagogičtí pracovníci nesmí svým jednáním s některými žáky a chováním vůči nim podněcovat zhoršování vztahů směřující k šikanování těchto žáků jejich spolužáky.

2. Projevy šikanování

- (1) Šikanování má ve svých projevech velice různou podobu. Mezi základní formy šikany patří:
 - Verbální šikana, přímá a nepřímá – psychická šikana (součástí je i kyberšikana, děje se pomocí ICT technologií).
 - Fyzická šikana, přímá a nepřímá (patří sem i krádeže a ničení majetku oběti).
 - Smíšená šikana, kombinace verbální a fyzické šikany (násilné a manipulativní příkazy apod.).
- (2) Za určitých okolností může šikanování přerůst až do forem skupinové trestné činnosti a v některých opravdu závažných případech může nabýt i rysy organizovaného zločinu. Příklady šikanování jsou uvedeny v příloze.

3. Odpovědnost školy

- (1) Škola má jednoznačnou odpovědnost za děti a žáky. V souladu s ustanovením § 29 zákona č. 5651/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, jsou školy a školská zařízení povinny zajišťovat bezpečnost a ochranu zdraví dětí, žáků a studentů v průběhu všech vzdělávacích a souvisejících aktivit, a současně vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení vzniku rizikového chování (sociálně patologických jevů). Z tohoto důvodu musí pedagogický pracovník šikanování mezi žáky předcházet, jeho projevy neprodleně řešit a každé jeho oběti poskytnout okamžitou pomoc.

- (2) Z hlediska trestního zákona může šikanování žáků naplňovat skutkovou podstatu trestných činů či provinění (dále jen trestných činů) vydírání (§ 235), omezování osobní svobody (§ 213), útisku (§ 237), ublížení na zdraví (§ 221-224), loupeže (§ 234), násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci (zvláště § 197a), poškozování cizí věci (§ 257), znásilnění (§ 241), kuplířství (§ 204) apod.
- (3) Pedagogický pracovník, kterému bude znám případ šikanování a nepřijme v tomto ohledu žádné opatření, se vystavuje riziku trestního postihu pro neoznámení, případně nepřekažení trestného činu (§ 168, 167 trestního zákona). V úvahu přicházejí i další trestné činy jako např. nadržování (§ 166 tr. zákona) či schvalování trestného činu (§ 165 tr. zákona), v krajním případě i podněcování (§ 164 tr. zákona). Skutkovou podstatu účastenství na trestném činu (§ 10 tr. zákona) může jednání pedagogického pracovníka naplňovat v případě, že o chování žáků věděl a nezabránil spáchání trestného činu např. tím, že ponechal šikanovaného samotného mezi šikanujícími žáky apod.

4. Škola v prevenci šikanování

- (1) Základem prevence šikanování a násilí na školách je podpora pozitivních vzájemných vztahů mezi žáky (a mezi žáky a učiteli). Školy a školská zařízení při efektivní realizaci prevence šikanování usilují o vytváření bezpečného prostředí a za tím účelem:

- podporují solidaritu a toleranci,
- podporují vědomí sounáležitosti
- posilují a vytváří podmínky pro zapojení všech žáků do aktivit třídy a školy
- uplatňují spolupráci mezi dětmi a rozvíjí jejich vzájemný respekt
- rozvíjí jednání v souladu s právními normami a s důrazem na právní odpovědnost jedince.

- (2) Ředitel školy odpovídá za systémové aktivity školy v oblasti prevence šikanování a násilí.

Ředitel zejména:

Zajistí vzdělávání pracovníků (pedagogických i nepedagogických) v akreditovaných kurzech k problematice šikanování. Vzdělávání pedagogických pracovníků se řídí § 10 vyhlášky č. 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků, ve znění vyhlášky č. 412/2006 Sb. Vzdělávání školního metodika prevence ve specializačním studiu se řídí § 9 vyhlášky č. 317/2005 Sb.

Zajistí v souladu s pracovním řádem dohled pedagogických pracovníků nad žáky zejména ve škole před vyučováním, o přestávkách mezi vyučovacími hodinami, mezi dopoledním a odpoledním vyučováním, podle potřeby při přecházení žáků mezi budovami školy, do zařízení školního stravování a do školní družiny. Především v prostorách, kde k šikanování již došlo nebo kde by k němu mohlo docházet.

Zajistí, aby žáci i pedagogičtí pracovníci byli seznámeni s negativními důsledky šikanování, a to jak pro jeho oběti a pachatele, tak i pro celý třídní (školní) kolektiv. Za zvlášť nebezpečnou je třeba považovat tendenci podceňovat počáteční projevy šikanování.

Zajistí doplňování školní knihovny o literaturu z oblasti problematiky násilného chování a šikanování

- (3) Pedagogičtí pracovníci vedou důsledně a systematicky žáky a studenty k osvojování norem mezilidských vztahů založených na demokratických principech, respektujících identitu a individualitu žáka. Pomáhají rozvíjet pozitivní mezilidské vztahy a úctu k životu druhého člověka. Všichni pedagogičtí pracovníci by měli vnímat vztahy mezi žáky a atmosféru v třídních kolektivech, kde působí, jako nedílnou a velmi důležitou součást své práce. Důležité aktivity školy nelze spojovat jen s určitým vyučovacím předmětem nebo skupinou předmětů. Vztahy a chování pedagogických i nepedagogických pracovníků vůči sobě a vůči žákům, ovlivňují chování žáků.
- (4) Ve školním řádu jsou stanoveny sankce.

5. Program proti šikanování

- (1) Na tvorbě a realizaci programu se podílejí všichni pedagogičtí pracovníci školy. Koordinace jeho

tvorby patří ke standardní činnosti školního metodika prevence. Ten podle potřeby spolupracuje s metodikem prevence v PPP. Za realizaci a hodnocení programu je odpovědný ředitel školy.

(3) Cílem programu je vytvořit ve škole bezpečné, respektující a spolupracující prostředí. Důležité je zaměřit se na oblast komunikace a vztahů mezi žáky ve třídách, a to bez ohledu na to, zda tam k projevům šikany již došlo či ne. Současně je třeba stanovit smysluplnou strukturu programu.

(4) Hlavní součástí programu je krizový plán, který eliminuje či minimalizuje škody v případě, že k šikanování ve školním prostředí dojde. Měly by z něj jednoznačně vyplynout kompetence jednotlivých osob a specifický postup a způsob řešení. Konkrétně je nutné rozpracovat dva typy scénářů:

První zahrnuje situace, které škola zvládne řešit vlastními silami. Do této skupiny patří postupy pro počáteční stádia šikanování a rámcový třídní program pro řešení zárodečného stádia šikanování.

Druhý zahrnuje situace, kdy škola potřebuje pomoc z venku a je nezbytná její součinnost se specializovanými institucemi (viz čl. 9) a policií. Sem patří řešení případů pokročilé a nestandardní šikany, např. výbuchu skupinového násilí vůči oběti.

(5) S krizovým plánem jsou vždy na začátku školního roku, zpravidla na třídních schůzkách, prokazatelně seznámeni žáci (přiměřeně jejich věku) a jejich zákonní zástupci.

6. Postupy řešení šikanování

(1) Odhalení šikany bývá obtížné. Významnou roli při jejím zjišťování hraje strach, a to nejen strach obětí, ale i pachatelů a dalších účastníků. Strach vytváří obvykle prostředí „solidarity“ agresorů i postižených.

(2) Účinné a bezpečné vyšetření šikany vychází z kvalifikovaného odhadu stadia a formy šikanování. Existuje rozdíl mezi vyšetřováním počátečních a pokročilých stádií šikanování. Jednotlivá stádia jsou blíže popsána v příloze č. 2 Stádia šikanování.

(3) Metody vyšetřování šikanování:

Pro vyšetřování počáteční šikany (se standardní formou) lze doporučit strategii v těchto pěti krocích:

1. Rozhovor s těmi, kteří na šikanování upozornili a s oběťmi.
2. Nalezení vhodných svědků.
3. Individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky (nikoli však konfrontace obětí a agresorů).
4. Zajištění ochrany obětem.
5. Rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi nimi.

Pokročilá šikana s neobvyklou formou – výbuch skupinového násilí vůči oběti, tzv. třídního lynčování, vyžaduje následující postup:

1. Překonání šoku pedagogického pracovníka a bezprostřední záchrana oběti.
2. Domluva pedagogických pracovníků na spolupráci a postupu vyšetřování.
3. Zabránění domluvě agresorů na křivé výpovědi.
4. Pokračující pomoc a podpora oběti.
5. Nahlášení policii.
6. Vlastní vyšetřování.

(4) V rámci první pomoci je nutné při pokročilých, brutálních a kriminálních šikanách spolupracovat s dalšími institucemi a orgány, a to zejména s pedagogicko-psychologickou poradnou, střediskem výchovné péče, orgánem sociálně právní ochrany dítěte, Policií ČR.

Pedagogičtí pracovníci jsou seznámeni s informací MŠMT ČR č.j.: 25 884/2003-24 *Spolupráce předškolních zařízení, škol a školských zařízení s Policií ČR při prevenci a při vyšetřování kriminality*

děti a mládeže a kriminality na dětech a mládeži páchané.

(5) V případě negativních dopadů šikanování na oběť je nutné zprostředkovat jí péči pedagogicko-psychologické poradny, střediska výchovné péče, speciálně pedagogického centra nebo dalších odborníků – klinických psychologů, psychoterapeutů nebo psychiatrů.

(7) Podrobnější informace k článkům 5 a 6 jsou v příloze č. 3 Doporučená literatura.

(8) V příloze č. 6 je charakterizován krizový plán.

7. Výchovná opatření

(1) S agresorem budeme dále pracovat (jeho náhled na vlastní chování, motivy, rodinné prostředí). V případě potřeby mu zprostředkovat péči pedagogicko-psychologické poradny, střediska výchovné péče nebo jiných odborníků – klinických psychologů, psychoterapeutů nebo psychiatrů.

(2) Pro potrestání agresorů lze užít i následující běžná výchovná opatření:

- Napomenutí a důtka třídního učitele, důtka ředitele.
- Snížení známky z chování.
- Převedení do jiné třídy.

(3) Pro nápravu situace ve skupině je potřeba pracovat s celým třídním kolektivem. Je nezbytné vypořádat se i s traumaty těch, kteří přihlíželi, ale nezasáhli (mlčící většina).

(4) V mimořádných případech se užijí další opatření:

- Ředitel školy doporučí rodičům dobrovolné umístění dítěte do pobytového oddělení SVP, případně doporučí realizovat dobrovolný diagnostický pobyt žáka v místně příslušném diagnostickém ústavu.
- Ředitel školy podá návrh orgánu sociálně právní ochrany dítěte k zahájení práce s rodinou, případně k zahájení řízení o nařízení předběžného opatření či ústavní výchovy s následným umístěním v diagnostickém ústavu.

8. Spolupráce s rodiči

Pokud rodiče informují školu o podezření na šikanování, je za odborné vyšetření záležitosti zodpovědný ředitel školy. Při nápravě šikanování je potřebná spolupráce vedení školy nebo školského zařízení, školního metodika prevence, výchovného poradce a dalších pedagogických pracovníků, jak s rodinou oběti, tak i s rodinou agresora. Při jednání s rodiči dbají pedagogičtí pracovníci na taktní přístup a zejména na zachování důvěrnosti informací. Je nutné předem informovat rodiče o tom, co dělat v případě, když se dozvědí o šikanování.

9. Spolupráce se specializovanými institucemi

Při předcházení případům šikany a při jejich řešení je důležitá spolupráce vedení školy nebo školského zařízení, školního metodika prevence, výchovného poradce nebo zástupce školy s dalšími institucemi a orgány. Zejména:

- v resortu školství – s pedagogicko-psychologickými poradnami, středisky výchovné péče, speciálně pedagogickými centry,
- v resortu zdravotnictví – s pediatry a odbornými lékaři, dětskými psychology, psychiatry a zařízeními, která poskytují odbornou poradenskou a terapeutickou péči, včetně individuální a rodinné terapie,
- v resortu sociální péče – s oddělením péče o rodinu a děti, s oddělením sociální prevence (možnost vstupovat do každého šetření, jednat s dalšími zainteresovanými stranami, s rodinou),
- případně s NNO specializujícími se na prevenci a řešení šikany.

(2) Dojde-li k závažnějšímu případu šikanování nebo při podezření, že šikanování naplnilo skutkovou podstatu trestného činu (provinění), ředitel školy oznámí tuto skutečnost Policii ČR.

(3) Ředitel školy oznámí orgánu sociálně právní ochrany dítěte skutečnosti, které ohrožují bezpečí a zdraví žáka. Pokud žák spáchá trestný čin (provinění), popř. opakovaně páchá přestupky, ředitel školy zahájí spolupráci s orgány sociálně právní ochrany dítěte bez zbytečného odkladu.

10. Selhání školy v řešení šikany

(1) V případech podezření nebo již prokazatelných projevů šikany, které nejsou bezodkladně a uspokojivě řešeny v pravomoci pedagogických pracovníků včetně metodika prevence či výchovného poradce, je zcela na místě obrátit se na ředitele příslušné školy nebo školského zařízení.

Pokud se však projeví nečinnost i ze strany ředitele, je možné jednat v této záležitosti se zřizovatelem školy nebo podat stížnost na školu České školní inspekci. Stížnost podaná písemně, osobně nebo v elektronické podobě se přijímá ve všech pracovištích ČŠI.

Stížnost je možné adresovat příslušnému inspektorátu ČŠI, samozřejmě je možno podat stížnost i na ústředí tzn. na adresu: Fráni Šrámka 37, 150 21 Praha 5, resp. elektronicky na adresu posta@csicr.cz.

(2) Současně je potřebné v odůvodněných případech zajistit oběti šikanování pomoc psychologa, speciálního pedagoga (etopeda) popřípadě jiného specialisty.

Závěr

Jednotlivé části projektu budou kontrolovány ZŘ a vyhodnocovány na poradách.

PP je otevřený dokument, který je možné upravit podle aktuální situace. V případech, kdy selže prevence ve škole, a vyskytnou se žáci, kteří budou podezřelí ze zneužívání návykových látek, dealerství... apod., bude přistoupeno k opatřením:

- individuální pohovor se žákem, podle zjištěných informací pak spolupráce s rodinou;
- řešení ve spolupráci s OP PP;
- uvědomění sociálního odboru, policie;
- seznámení s metodickým pokynem proti šikaně

Vypracovala: Mgr. Radka Bochníčková
školní metodik prevence sociálně-patologických jevů

V Zastávce 25. 8. 2025

Projednáno pedagogickou radou dne 25. 8. 2025

Tento program nabývá účinnosti dne 1. 9. 2025

Ing. Zdeněk Strnad
ředitel školy

Příloha č. 1

Příklady nepřímých a přímých znaků šikanování

Nepřímé (varovné) znaky šikanování mohou být např.:

- Žák je o přestávkách často osamocený, ostatní o něj nejeví zájem, nemá kamarády.
- Při týmových sportech bývá jedinec volen do mužstva mezi posledními.
- O přestávkách vyhledává blízkost učitelů.
- Má-li žák promluvit před třídou, je nejistý, ustrašený.
- Působí smutně, nešťastně, stísněně, mívá blízko k pláči.
- Stává se uzavřeným.
- Jeho školní prospěch se někdy náhle a nevysvětlitelně zhoršuje.
- Jeho věci jsou poškozené nebo znečištěné, případně rozházené.
- Zašpiněný nebo poškozený oděv.
- Stále postrádá nějaké své věci.
- Odmítá vysvětlit poškození a ztráty věcí nebo používá nepravděpodobné výmluvy.
- Mění svoji pravidelnou cestu do školy a ze školy.
- Začíná vyhledávat důvody pro absenci ve škole.
- Odřeniny, modřiny, škrábance nebo řezné rány, které nedovede uspokojivě vysvětlit.
- (Zejména je třeba věnovat pozornost mladším žákům nově zařazeným do třídy, neboť přízpusobovací konflikty nejsou vzácností!)

Přímé znaky šikanování mohou být např.:

- Posměšné poznámky na adresu žáka, pokořující přezdívka, nadávky, ponižování, hrubé žerty na jeho účet. Rozhodujícím kritériem je, do jaké míry je daný žák konkrétní přezdívkou nebo "legrací" zranitelný.
- Kritika žáka, výtky na jeho adresu, zejména pronášené nepřátelským až nenávislným, nebo pohrdavým tónem.
- Nátlak na žáka, aby dával věcné nebo peněžní dary šikanujícímu nebo za něj platil.
- Příkazy, které žák dostává od jiných spolužáků, zejména pronášené panovačným tónem, a skutečnost, že se jim podřizuje.
- Nátlak na žáka k vykonávání nemorálních až trestných činů či k spoluúčasti na nich.
- Honění, strkání, šťouchání, rány, kopání, které třeba nejsou zvláště silné, ale je nápadné, že je oběť neoplácí.
- Rvačky, v nichž jeden z účastníků je zřetelně slabší a snaží se uniknout.

Rodiče žáků se doporučuje upozornit zejména na to, aby si všímali těchto možných příznaků šikanování:

- Za dítětem nepřicházejí domů spolužáci nebo jiní kamarádi.
- Dítě nemá kamaráda, s nímž by trávil volný čas, s nímž by se telefonovalo apod.
- Dítě není zváno na návštěvu k jiným dětem.
- Nechuť jít ráno do školy (zvláště když dříve mělo dítě školu rádo). Dítě odkládá odchod z domova, případně je na něm možno při bedlivější pozornosti pozorovat strach. Ztráta chuti k jídlu.
- Dítě nechodí do školy a ze školy nejkratší cestou, případně střídá různé cesty, prosí o dovoz či odvoz autem.
- Dítě chodí domů ze školy hladové (agresoři mu berou svačinu nebo peníze na svačinu).

- Usíná s pláčem, má neklidný spánek, křičí ze snu, např. "Nechte mě!"
- Dítě ztrácí zájem o učení a schopnost soustředit se na ně.
- Dítě bývá doma smutné či apatické nebo se objeví výkyvy nálad, zmínky o možné sebevraždě. Odmítá svěřit se s tím, co je trápí.
- Dítě žádá o peníze, přičemž udává nevěrohodné důvody (například opakovaně říká, že je ztratilo), případně doma krade peníze.
- Dítě nápadně často hlásí ztrátu osobních věcí.
- Dítě je neobvykle, nečekaně agresivní k sourozencům nebo jiným dětem, možná projevuje i zlobu vůči rodičům.
- Dítě si stěžuje na neurčité bolesti břicha nebo hlavy, možná ráno zvrací, snaží se zůstat doma. Své zdravotní obtíže může přehánět, případně i simulovat (manipulace s teploměrem apod.)
- Dítě se vyhýbá docházce do školy.
- Dítě se zdržuje doma víc, než mělo ve zvyku.

Příloha č. 2

Stádia šikanování

Motto: Školní šikanování je nemoc skupinové demokracie a má svůj zákonitý vnitřní vývoj.

První stadium se v podstatě odehrává v jakékoli skupině. Všude je někdo neoblíbený nebo nevlivný, na jehož úkor je prima si dělat „legrácky“. Pak to ale jde dál, skupina si najde jakéhosi otloukánka. Třetí stadium už je klíčové. Vydělí se jádro útočníků a systematicky začne šikanovat nejvhodnější oběti. Do této chvíle lze věci jasně řešit. Následně ale dojde k bodu zlomu, kdy se šikanování stane nepsaným zákonem i pro opravdu slušné děti a celá skupina se stává krutou. V pátém stadiu – totalitě – se stane šikanování skupinovým programem.

Michal Kolář

První stadium: Zrod ostrakismu

Jde o mírné, převážně psychické formy násilí, kdy se okrajový člen skupiny necítí dobře. Je neoblíben a není uznáván. Ostatní ho více či méně odmítají, nebaví se s ním, pomlouvají ho, sprádají proti němu intriky, dělají na jeho účet „drobné“ legrácky apod. Tato situace je již zárodečnou podobou šikanování a obsahuje riziko dalšího negativního vývoje.

Druhé stadium: Fyzická agrese a přitvrzování manipulace

V zátěžových situacích, kdy ve skupině stoupá napětí, začnou ostrakizovaní žáci sloužit jako hromosvod. Spolužáci si na nich odreagovávají nepříjemné pocity například z očekávané těžké písemné práce, z konfliktu s učitelem nebo prostě jen z toho, že chození do školy je obtěžuje. Manipulace se přitvrzuje a objevuje se zprvu ponejvíce subtilní fyzická agrese.

Třetí stadium (klíčový moment): Vytvoření jádra

Vytváří se skupina agresorů, úderné jádro. Tito šířitelé „viru“ začnou spolupracovat a systematicky, nikoliv již pouze náhodně, šikanovat nejvhodnější oběti. V počátku se stávají jejich obětmi ti, kteří jsou už osvědčeným objektem ostrakizování. Jde o žáky, kteří jsou v hierarchii nejnižší, tedy ti „slabí“.

Čtvrté stadium: Většina přijímá normy

Normy agresorů jsou přijaty většinou a stanou se nepsaným zákonem. V této době získává neformální tlak ke konformitě novou dynamiku a málokdo se mu dokáže postavit. U členů „virem“ přemožené skupiny dochází k vytvoření jakési alternativní identity, která je zcela poplatná vůdcům. I mírní a ukáznění žáci se začnou chovat krutě – aktivně se účastní týrání spolužáka a prožívají při tom uspokojení.

Páté stadium: Totalita neboli dokonalá šikana

Násilí jako normu přijímají všichni členové třídy. Šikanování se stává skupinovým programem. Obrazně řečeno nastává éra „vykořisťování“. Žáci jsou rozděleni na dvě sorty lidí, které jsem pro přehlednost označil jako „otrokáře“ a „otroky“. Jedni mají všechna práva, ti druzí nemají práva žádná.

Stadia šikanování podle Michala Koláře, 1990, 1996, 1997, 2000 aj.

Příloha č. 3

Doporučená literatura z oblasti školního šikanování

Kolář, M. (2001, 2005). Bolest šikanování. Praha: Portál.

Kolář, M. (1997, 2000). Skrytý svět šikanování ve školách. Praha: Portál.

Kolář, M. (2005). Školní násilí a šikanování. Ostrava: CIT, Ostravská univerzita.

Kolář, M. (Ed.) (2004). Školní šikanování. Sborník z první celostátní konference konané v Olomouci na PF UP 30.3.

Kolář, M. (2003). Specifický program proti šikanování a násilí ve školách a školských zařízeních. Praha: MŠMT ČR.

Parry, J., Carrington, G. (1997). Čelíme šikanování: sborník metod. Praha, IPPP.

Říčan, P. (1995). Agresivita a šikana mezi dětmi: jak dát dětem ve škole pocit bezpečí. Praha: Portál.

Časopisy

Kolář, M. (2007). Český školský program proti šikanování. Perspektivy. In: Sociálna prevencia. Bratislava: Národné osvetové centrum.

Kolář, M. (2007). Český školní program proti šikanování. Právo a rodina č.3/2007

Kolář, M. (2006). Jak na šikanu? Psychologie dnes 2 (12), 16-18

Kolář, M. (2005). Devět kroků při řešení počáteční šikany aneb pedagogická chirurgie. Prevence 7 (2), 3-7.

Kolář, M. (1998). Soudce Lynch na českých školách? Vyšetřování a léčba specifických typů šikan; in Sborník „Prevence šikanování ve školách“, Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR, Praha.

Příloha č. 4

Příklady šikanování

1. Příklad: Zpověď oběti počátečního stadia šikanování

(doslovný přepis)

- nadávaj mi
- dělaj mi naschvály
- maj na mne poznámky když přijdu po nemoci
- rejpať do mne
- když se učitel rozhoduje koho vyzkoušet tak mu poraděj mne
- když nejsem ve škole říkaj učitelům, co není pravda
- když něco provedou, snaží se to svalit na mne
- když se učitel zeptá jestli někdo má tahák, hned se všichni ozvou, že mám já
- vo hodině, když písemka, tak zničeho nic se ozve abych neopisoval
- všichni maj strašnou radost když dostanu špatnou známku
- když jsem služba, tak všichni udělaj ve třídě nepořádek
- nepouští mne mezi sebe když si povídají
- když si řeknu o sešit tak řeknou, že ho nemají dopsanej a pak ho pučej někomu jinýmu
- ve frontě na oběd mne předbíhají
- když je ve třídě smrad tak hned řeknou že jsem si prd
- povyšujou se nade mne
- Nic mi nepučej
- když něco udělám, hned to všem řeknou
- plivnou mi na židli a na všechny ostatní, abych si nemohl najít jinou
- na výtvarce si ode mne vezmou štětec a nic mi neřeknou a maj z toho strašnou srandu, když ho hledám
- když v matice někdo počítá na tabuli, tak mu raděj a řeknou mu i výsledky. Ale mně ne. Když už mi poraděj, tak špatně
- někdy mi tašku zamknou do skříně a říkaj že od ní nemaj klíč
- když se učitel zeptá kdo chybí tak místo mého jména řeknou nějakou nadávkou

2. Příklad: „Premiantka třídy“ – za určitých okolností se může stát obětí šikany kterékoliv dítě.

Půvabná třináctiletá dívka, premiantka třídy závodně hrající tenis, se stala terčem kritiky a nemilosti skupiny spolužáků. Nedokázala se zapojit do společné zábavy, snad působila poněkud křečovitě a byla příliš orientována na výkon. To však neopravňovalo zdatného a oblíbeného chlapce, aby jí dlouhodobě fyzicky ubližoval. Jelikož ale ona byla zdatná a odvážná dívka, pokoušela se mu někdy postavit a vrátit mu způsobené příkoří, ovšem proti jeho brutalitě neměla šanci. Schytala od něj tvrdé rány a kopance. Nikdo se jí nezastal. Po takovém střetu často plakala. Rodiče a učitelé se nikdy o jejím trápení nedověděli. Obětí agresivity tohoto „gentlemana“ se krátkodobě staly dvě další dívky s výborným prospěchem.

Po příchodu nového žáka, který byl jednoznačně nejsilnější a přitom povahově mírný a jemný, násilí zmíněného chlapce ustalo.

Je zajímavé, že dívka, která se mi s tímto příběhem svěřila a kvůli níž jsem navázal spolupráci s mimořádně obětavou výchovnou poradkyní, si po delší době téměř na nic nevzpomněla. Její bolestivé vzpomínky byly vytěsněny mimo vědomou oblast.

Příloha č. 5

Informační leták pro žáky (**upozornění TU na nástěnku PP, spolupráce s učiteli VV**)

Nikdo nemá právo druhému ubližovat!

Spolužáci se k tobě chovají nepřátelsky, ubližují ti a ty nevíš, jak dál.

Víš o někom, kdo je šikanován, a je ti ho líto.

PŘEKONEJ STRACH A ZAJDI ZA UČITELEM, KTERÉMU DŮVĚŘUJEŠ (ŠKOLNÍM METODIKEM PREVENCE, ŠKOLNÍM PSYCHOLOGEM, VÝCHOVNÝM PORADCEM).

Co je to šikanování?

Za šikanování se považuje to, když jeden nebo více žáků úmyslně, většinou opakovaně ubližuje druhým. Znamená to, že ti někdo, komu se nemůžeš ubránit, dělá, co ti je nepříjemné, co tě ponižuje, nebo to prostě bolí. Strká do tebe, nadává ti, schovává ti věci. Ale může ti znepříjemňovat život i jinak. Pomlouvá tě, intrikuje proti tobě, navádí spolužáky, aby s tebou nemluvili a nevěřili ti.

Později se otravování života stupňuje a zdokonaluje. Nastupuje fyzické násilí (bití, krádeže a poškozování věcí). Šikanování je vážná věc a v řadě případů bývá trestným činem.

Proč bývá člověk šikanován?

Není to proto, že by byl špatný, nebo proto, že by si to nějak zasloužil. Chyba není v něm, ale ve špatných vztazích mezi některými spolužáky. Převládá v nich bezohlednost a násilí.

Jak se můžeš bránit?

Když se ptali jednoho zoufalého žáka, proč o svém trápení neřekl rodičům, odpověděl: „Já nevím, když přijdu domů, tak se na to snažím nemyslet. A doufám, že už to bude lepší.“ Myslet si, že to bude lepší, je omyl. Nikomu nic neříct, je strkání hlavy do písku, které situaci jenom zhoršuje. Nevzdávej to a udělej následující:

- Obrat' se na učitele, kterému důvěřuješ. Může ti skutečně pomoci, bude ti věřit a neprozradí tě.
- Svěř se svým rodičům.
- V případě, že nenajdeš odvalu říct to ani svým rodičům, zavolej na pražskou Linku bezpečí, telefon 800 155 555 nebo 116 111. Bezplatně můžeš telefonovat z celé republiky. Nepotřebuješ k tomu peníze ani telefonní kartu. Tito lidé ti budou věřit, protože nejsi sám, komu se něco podobného děje.

Příloha č. 6

Krizový scénář (zpracování dle R. Ježkové)

Počáteční stádium

Jak postupovat při objevení problému

(informací od rodičů, žáků, vlastním pozorováním):

- nahlášení: třídní učitel (TU), školní metodik prevence (ŠMP), výchovný poradce (VP) – zvolí strategii řešení

Pravidlo: CHRAŇTE ZDROJ INFORMACÍ!!

1. krok – Odhad závažnosti onemocnění informovat ŠMP, VP, (popř. TU) – dále v textu ŠMP, VP a TU

- velmi důležité je určit, jestli daný problém vyřeším (je to moje?) anebo jestli už problematika patří odborníkům (počáteční stádium, pokročilé stádium, neobvyklá forma šikanování – lynch)

4 kritéria:

- způsob chování a vypovídání obětí a svědků, je to moje, pokud jsou otevření, ochotní pomoci a nesouhlasí se špatným chováním (viz tabulka),
- závažnost a četnost agresivních projevů,
- čas – jak dlouho šikanování trvá,
- počet agresorů a obětí.

Oznámení vedení školy, nástin řešení a vymezení rolí (kdo, co bude dělat – jednotný postup).

2. krok – Rozhovor s informátory a obětí provádí ŠMP + VP – kabinet

- rozhovor s informátory (rodič, kamarád, kolega – kdokoliv kdo na problém upozorní)
- nereagovat obranně
- nezpochybňovat
- důležité je chránit zdroj a obsah informací!
- dostanu-li signál od kohokoli – začnu třídu pozorovat (přímé varovné signály – ověřování informací)
- důležitá je empatie – nedávat rady, jen vnímat i jakoukoli „scifi“ výpověď, VŽDY ověřit
- po odchodu informátora si vše zapsat
- rozhovor s obětí
- ! rozhovor musí být proveden tak, aby o něm ostatní nevěděli – možná pomsta agresorů
- nereagovat obranně
- nezpochybňovat
- empatie, otevřenost
- důležitá je empatie – nedávat rady, jen vnímat i jakoukoli „scifi“ výpověď ověřit
- neslibovat něco, co nemůžu splnit
- důležité je vše si zapsat pro další potřebu

3. krok – Nalezení vhodných svědků ŠMP, VP, TU

- spolupráce s informátory a oběťmi – vytipování svědků
- důležité jsou žáci, kteří sympatizují s obětí (sympatie x nesympatie obětí)
- nevybíráme si podle svých sympatií a podle jejich chování
- výslech svědků nejlépe mezi čtyřma očima (např. po vyučování, požádat o odnesení pomůcek do kabinetu), aby ostatní nevěděli (ochrana obětí)

4. krok – Individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky

- rozhovory individuálně!
- nesmí se konfrontovat oběti s agresorem, ani jejich zákonní zástupci-přecházení konfliktu! – viz trojrozměrný pohled – šikana jako závislost
- konfrontace svědků (ale i tak max. 2 spolu) – pouze při protichůdných informacích! OPATRŇE!

5. krok – Ochrana oběti

- zvýšená pozornost ve školním klimatu (třídním)
- zpřísnit dozory (ošetřit pohyb dětí na záchodech, cestě do školy) a časté nahlížení do třídy o přestávce (nenápadně)
- po dobu šetření je možné se souhlasem vedení nechat obět doma,
- doporučit rodičům odborníka v PPP nebo v SVP, či v jiné instituci zabývající se touto problematikou,
- praktický lékař.

6. krok – Rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi nimi

- vnější obraz šikanování! (popis nemocného čili patologického chování)
- nutnost poskládané mozaiky informací, (důkazy, musím mít jistotu o tom, co se ve třídě děje – vztahy)
- konfrontace A – A (při rozporuplnosti informací – opět max. 2)

2 linie – rozdělení řešení: Linie Agresor a linie Oběť

7. krok – výchovná komise –

- za účasti vedení školy + metodik prevence + výchovný poradce + třídní učitel + rodič + odborník = seznámení s problémem (postihy agresorů – odkaz na Metodický pokyn MŠMT k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení, čl. 5 – výchovná opatření)
- Nástin struktury výchovné komise:
 - Úvod, přivítání – vedení školy
 - Seznámení rodičů s problémem, který jsme zjistili – projevy chování u jednotlivého konkrétního dítěte (agresora) – vedení školy, popř. řešitel problému (ŠMP, VP, TU)
 - Jaký postoj zaujímá škola k těmto nevhodným a nežádoucím projevům chování – vedení školy
 - Vyjádření zákonných zástupců
 - Možná navrhovaná řešení ze strany zákonných zástupců, (možnosti řešení pro nápravu chování u svého dítěte (agresora), aby se situace zlepšila, možnost spolupráce se školou).
 - Seznámení rodičů s konkrétními možnými řešeními, které navrhuje škola – vedení školy
 - Domluvit se na časovém horizontu (z hlediska nápravy chování agresora) – TU
 - Zpětná kontrola (zda se situace zklidnila) – TU
 - Nezapomenout upozornit rodiče na další výchovná opatření, pokud tato přijatá opatření nepomohou – vedení školy

Pozn. zákonní zástupci jednotlivých žáků (agresorů) by měli být zváni na jednání ve škole písemnou formou a mezi jednotlivými jednáními se zákonnými zástupci by měla být časová prodleva.

Z tohoto jednání by měl být proveden zápis, který obsahuje (datum, struktura, závěr (na čem jsme se dohodli) podpisy všech zúčastněných, souhlas rodiče, že byl s celou záležitostí seznámen a s navrhovanými řešeními souhlasí.

ZAPOMÍNÁ SE!!!

8. krok – Linie Oběť: rozhovor se zákonnými zástupci obětí – TU, ŠMP, VP (popř. vedení školy)

- jiný den než výchovná komise, individuální setkání
- sdělení zákonným zástupcům, co jsme v dané věci zjistili (závěry zjištění, domluva na dalších opatřeních)
- časový horizont pro sledování situace (14 dní informace o situaci – rodinné a školní klima)
- spolupráce (ochrana obětí)

Kontakt na instituce / konkrétní odborník zabývající se problematikou šikany:

- Pedagogicko-psychologická poradna,
- praktický lékař,
- Středisko výchovné péče Brno.

9. krok – Práce s celou třídou

- uzavření celé záležitosti vedením školy ve třídě (VP, ŠMP, TU)
- nastavení pravidel – charta třídy (nutno dodržovat všichni!) TU + ŠMP a informování pedagogického sboru
- třídu neustále sledovat
- ozdravění třídy – dlouhodobý proces
- při nezastavení problematiky šikanování kontaktovat ŠMP, VP (přivolání pomoci – instituce zabývající se touto problematikou)

Prevence – kamarádské vztahy a bezpečné klima.

Postup při řešení počáteční šikany:

1. Odhad závažnosti onemocnění
2. Rozhovor s informátory a oběťmi
3. Nalezení vhodných svědků
4. Individuální rozhovory se svědky (příp. konfrontace)
5. Ochrana oběti
6. Výchovní komise
7. Rozhovor s rodiči oběti
8. Práce s celou třídou

Strategie vyšetřování

Hlavní zásady:

- snahou musí být zabránit prozrazení toho, kdo o šikaně informoval, tedy ochránit informátory před pomstou agresorů
- vyšetřování obětí i svědků, ale i agresorů je realizováno tak, aby ostatní nemohli vyhodnotit, co kdo řekl!

Pět kroků vyšetřování:

1. rozhovor s informátory a oběťmi
2. nalezení vhodných svědků
3. individuální rozhovory se svědky
4. zajištění ochrany obětem
5. rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi nimi

NIKDY NEKONFRONTUJTE OBĚŤ S AGRESOREM (i kdyby to žádali rodiče agresora; ochrana oběti je hlavní úkol)!

Při vyšetřování hledáte odpovědi na následující otázky:

Cíle vyšetřování: získání konkrétních informací:

- Kdo je obětí? Případně kolik je obětí?
- Kdo je agresorem, příp. kolik jich je?
- Kdo je iniciátorem, kdo aktivním účastníkem a kdo je agresor i oběť ?
- Co, kdy, kde a jak konkrétního dělali agresori obětem?
- K jak závažným agresivním a manipulativním projevům došlo?
- Kde byli a co dělali, příp. jak reagovali ostatní?
- Jak dlouho šikanování trvá?

Výpovědi k jednotlivým otázkám je nutné důkladně zapsat a uspořádat do kvalitního důkazního materiálu.

Musíte mít jistotu, jak šikanování konkrétně probíhalo.

Nejdůležitější je vypracování přehledu hlavních typů agresorů (iniciátorů, aktivních účastníků a agresorů, kteří jsou současně obětí); u jejich jmen si poznamenáme přesné údaje kdy, kde, jak a komu co udělali. (Potřebujete to pro sebe, abyste byli chráněni před stížnostmi rodičů agresorů.

Struktura vyšetřování svědků a agresorů

- svědky povzbudit, podpořit, zajistit bezpečí;
- u agresorů a falešných svědků – moment šoku, překvapení – konkrétní důkazy jejich činnosti

Taktika vyšetřování

- pružná, alternativní
- závisí na odhadu vnitřního vývoje šikany, na věku dětí a na mnoha dalších okolnostech
- u počáteční je psychologicky měkká a odborně méně náročná, u pokročilé šikany je taktika psychologicky tvrdá a odborně složitá
- metody musejí mít vždy charakter překvapení a skrytosti.

1. Zahřívací předkolo je třeba navodit určitou atmosféru. Ta je jiná mluvíme-li s obětí a se svědkem a jiná při hovoru agresorem. Zatímco v prvním případě se snažíme vzbudit pocit jistoty a bezpečí, agresora naopak znejišťujeme, využíváme napětí, momentu překvapení a šoku.

2. Monolog V "zahřívacím předkole" "Monolog" můžeme ve vyšetřování vynechat. Slouží k tomu, aby žák – svědek nebo agresor svými slovy řekl, co se přihodilo. Někdy se zaplete do vlastní lži

3."Dialog" "Dialog" není dialogem v pravém slova smyslu, jde v něm o kladení otázek vyšetřovanému žákovi a o jeho odpovědi. Po celou dobu je třeba udržovat citové napětí. Nejběžnější variantou je tzv. přitlačení ke zdi. Agresorovi jsou nabídnuty nějaké polehčující okolnosti, když se přizná, zároveň je ubezpečen, že v případě dalšího šikanování bude nekompromisně potrestán.

4. Konfrontace Při rozhovoru s agresorem je důležité, na co se ptáme a jakým způsobem. Významnou roli hraje neverbální komunikace. Např. jak se na agresora díváme (dlouhý chladný pohled znejistí), v jaké jsme od něj vzdálenosti (příliš velká vzdálenost i přílišná blízkost zneklidňují), zda on sedí a my stojíme (pocit převahy). I kladenými otázkami agresora znejišťujeme, hledáme v jeho slovech rozpory, chytáme se přeřeknutí atd. Konfrontace není nutná v každém případě. Někdy se dělá buď mezi svědky – aby se ujasnily rozpory – nebo mezi agresory. Konfrontaci agresorů (posadíme je tváří v tvář) regulujeme, sledujeme rozpor mezi slovy a gesty. "Neverbální komunikace je starší než verbální a je mnohem pravdivější," zdůrazňuje dr. Kolář.

Další výslechové taktiky:

- povození na kolotoči – sprcha otázek
- znejišťování
- odnímání důvěry
- vzbuzování protireakce

Rozhovor s obětí

Empatické aktivní naslouchání (povzbuzování, objasňování, parafrázování, zrcadlení pocitů, shrnutí, uznání, potvrzování)

Ujišťování o hodnotě

Ubezpečování o dalším postupu

Podpora a zajištění bezpečí

Krizový scénář při zjištění pokročilé šikany

I. Odhad závažnosti onemocnění

- chování, spolupráce, vztahy, celková atmosféra

(„dusná atmosféra“, strach, napětí, nesvoboda; souhlas s jednáním a normami agresorů, obviňování oběti, bagatelizace nebo popírání násilí, nespolupráce svědků, popírání, odmítání vypovídat ze strachu z následků, ustrašenost oběti – popírání násilí, sebeobviňování)

- závažnost a četnost agresivních projevů

(brutální projevy výsledkem delšího vývoje šikanování, i psychické formy psychoteroru)

- doba, po kterou šikanování probíhá

(z výpovědí – déle než tři měsíce – rozvinutější forma)

- počet obětí a agresorů

(větší počet A i N – náznak nastolení destruktivních skupinových norem)

Při odhadu závažnějších forem a stádia šikanování je závazný krizový plán, který upravuje:

- způsob ochrany oběti/-í
- povinnosti pedagogických pracovníků a jejich jednotný postup
- žádost o vstup specializovaného servisního zařízení
- zajištění součinnosti – technické a organizační podmínky, příp. personální
- zajištění a koordinace informačních toků
- opatření – školní řád, klasifikační řád, pracovní řád, příp. podle § OZ, § TZ
- způsob další práce se třídou, s jednotlivými aktéry

II. Strategie vyšetřování

- zajištění bezpečí oběti, příp. informátora
- zvýšení pedagogického dozoru na rizikových místech, v rizikových situacích
- chránit a zabránit prozrazení informátora
- rozhovor s informátory, obětí – dokumentace poskytnutých prvotních údajů, důkazů
- kontaktování externího servisního zařízení – odborník na vyšetřování šikany, policie
- poskytnutí dosavadních dostupných informací, zajištění organizačních podmínek vyšetřování – místnost, součinnost)

III. Závěry vyšetřování

- součinnost s dalšími subjekty – kompetenční mapa / co, kdo, kdy a jak
- zajištění ochrany oběti, resp. informátora (pravidelná setkání, telef. kontakt, zajištění odb. péče, cílené sledování oběti, docházky, stanovení ochránců oběti)
- prokázání a usvědčení agresorů, přiznání
- jednání výchovné komise (viz scénář zasedání výchovné komise) – realizace opatření
- oznámení o potrestání agresorů před celou třídou – vyjádření stanoviska a postoje školy
- léčba skupiny – intervenční program ve spolupráci s odborníky, restrukturalizace třídy nejčastěji rozbití stávající skupiny
 - vždy vyloučit ze skupiny jádro agresorů
 - sestavit nově konstelaci žáků – pozitivní tendence, přítomnost „hvězdy“
 - realizace vnějšího nátlaku – kázeňská opatření, výchovná opatření
 - spolupráce se servisními zařízeními

POPLACHOVÝ PLÁN – při výbuchu skupinového násilí

Při výbuchu šikanování – školního lynče – dochází k okamžitému uplatnění závazného předem zpracovaného a ověřeného postupu pracovníků školy, který upravuje:

- základní opatření pro zastavení násilí a ochrany oběti; strukturu zjištění skutečností a popis situace
- způsob a zajištění organizačních podmínek
- úkoly konkrétních pověřených osob
- dostupnost aktualizovaných kontaktů na zákonné zástupce žáků, OSPOD, Policii ČR a servisní zařízení
- způsob a zajištění informačních toků

metodické východisko pro účinnou pomoc

- překonání šoku pedagoga
- bezprostřední záchrana oběti
- zvláštní organizační opatření (strategie se týká všech žáků ve třídě)
- rozhovor s informátory a oběťmi
- nalezení vhodných svědků
- individuální, příp. konfrontační rozhovory se svědky
- ochrana oběti
- rozhovor s agresory, příp. konfrontace mezi nimi

Blíže k jednotlivým krokům: vzhledem k věku, odhadu závažnosti onemocnění nutno použít tvrdší a hlavně vysoce odborný postup nutné: poplachový – krizový scénář (kdo, co, kdy, kde, jak, s kým)

- zastihnout agresory nepřipravené
- provedení individuálních rozhovorů se všemi přítomnými žáky – organizačně zabránit domlouvání
- okamžitý zásah ve spolupráci s kolegy

krizový scénář pro „lynč“

a) interní ochrana

1. první kroky pomoci
2. organizace podmínek pro vyšetřování
3. vyšetřování
4. léčba

1. první kroky pomoci

- zvládnutí vlastního šoku (emoce a jednání)
- zastavit skupinové násilí
- poskytnout oběti nejnnutnější pomoc (láska, soucit, odvaha)
- přivolat pomoc způsobem dle předem vypracovaného scénáře

2. organizace podmínek pro vyšetřování:

1. zalarmovat další pedagogy a domluvit se s nimi o spolupráci při vyšetřování (nenechat žáky ani chvíli bez dozoru) – způsob, personální zajištění, kompetence, koordinace
2. zabránit domluvě na křivé skupinové výpovědi – způsob zajištění /rozdělení skupiny- personální zajištění, prostorové zajištění, koordinace
3. pokračovat v pomoci a podpoře oběti – vyhledat lékařskou pomoc, oznámit rodičům – personální zajištění, způsob sdělení, obsah
4. ohlásit celou věc policii – personální zajištění, obsah, způsob

3. vytěžování

cíl: přesné zmapování situace:

1. co se stalo? co tomu předcházelo?
2. co kdo dělal? jak to dělal?
3. co dělali ti, co nic nedělali?
4. co jsi dělal/a ty?
5. komu se co stalo?

zásady:

1. zásadně nekonfrontovat oběť s agresorem
2. zabránit domluvě pachatelů
3. zabránit zinscenování křivé výpovědi
4. využít momentu překvapení – rychlost, důslednost, jednotnost
5. nechat rozhovory s agresory nakonec
6. dokončit vyšetřování tentýž den

postup vyšetřování

globální strategie – všichni

1. rozhovor s informátory
2. nalezení vhodných svědků
3. individuální /konfrontační rozhovory se svědky
4. rozhovor s agresory, konfrontace mezi agresory

b) externí ochrana

1. úprava toků informací – jednotné prohlášení dle zpracovaných zásad krizové komunikace

Krizový scénář – práce se třídou

Odhad závažnosti onemocnění – zvážit stádia (počáteční, pokročilé, neobvyklá forma šikany)

4 kritéria:

- způsob chování a vypovídání obětí a svědků, je to moje, pokud jsou otevření, ochotní pomoci a nesouhlasí se špatným chováním (viz. tabulka),
- závažnost a četnost agresivních projevů,
- čas – jak dlouho šikanování trvá,
- počet agresorů a obětí.

Oznámení vedení školy, nástin řešení a vymezení rolí (kdo, co bude dělat – jednotný postup).

Správné řešení u případů šikanování mezi dětmi a mládeží záleží na Vaší jednotnosti a důslednosti.

Popis pásma mapující vztahy v třídním klimatu:

1. techniky – mapující klima ve třídě (ŠMP)
2. sociometrie (ŠMP, VP)
 - zvláštní místnost
 - individuální práce se žáky
3. práce se třídou (komunitní kruh) (ŠMP, VP, ŠSP) za účasti TU
 - pojmenování problému ve třídním klimatu

4. Vypracování závěrečné zprávy (ŠMP, VP)

- důvěrná
- popis I., II., III. části pásma k mapování vztahů
- závěr
- doporučení, rizika, odkaz na metodický pokyn MŠMT ČR čj.: 28275/200-22

5. Info a diskuze TU, ŠMP, VP, VŠ

- popis dění ve třídě
- kroky k řešení
- role pedagoga

6. Kulatý stůl „INFO“ (ŠMP, VP, VŠ)

- schůzka s pedagogy, kteří ve tř. učí – seznámení s problematikou
- pedagogický sbor

7. Schůzka s rodiči (VŠ – písemná forma)

- „mimořádná“
- účast TU, VP, ŠMP, VŠ
- seznámení se problémem (obecně) ne jmenovitě!
 - pokud má zákonný zástupce zájem mluvit vždy individuálně se zákonným zástupcem o jeho dítěti

8. Výchovní komise

- písemná forma vyzvání
- struktura – viz

Nástin struktury výchovní komise:

- úvod, přivítání – vedení školy
- seznámení rodičů s problémem, který jsme zjistili – projevy chování u jednotlivého konkrétního dítěte (agresora) – vedení školy, popř. řešitel problému (ŠMP, VP, TU)
- jaký postoj zaujímá škola k těmto nevhodným a nežádoucím projevům chování – vedení školy
- vyjádření zákonných zástupců
- možná navrhovaná řešení ze strany zákonných zástupců, (možnosti řešení pro nápravu chování u svého dítěte (agresora), aby se situace zlepšila, možnost spolupráce se školou)
- seznámení rodičů s konkrétními možnými řešeními, které navrhuje škola – vedení školy
- domluvit se na časovém horizontu (z hlediska nápravy chování agresora) – TU
- zpětná kontrola (zda se situace zklidnila) – TU
- nezapomenout upozornit rodiče na další výchovná opatření, pokud tato přijatá opatření nepomohou – vedení školy.

Pozn. zákonní zástupci jednotlivých žáků (agresorů) by měli být zváni na jednání ve škole písemnou formou a mezi jednotlivými jednáními se zákonnými zástupci by měla být časová prodleva.

Z tohoto jednání by měl být proveden zápis, který obsahuje (datum, struktura, závěr (na čem jsme se dohodli) podpisy všech zúčastněných, souhlas rodiče, že byl s celou záležitostí seznámen a s navrhovanými řešeními souhlasí.

Příloha č. 7

Šikana zaměřená na učitele: jak ji předcházet a jak ji řešit

(1) Šikana zaměřená na učitele ze strany žáků musí být chápána jako celostní a multidimenzionální problém, který se týká všech členů školy. Není pouze výsledkem osobnostních charakteristik učitele nebo jeho sociálních či pedagogických kompetencí, jak bývá někdy interpretována. Neměla by být proto v žádném případě považována za individuální záležitost konkrétního pedagoga, kterou by si měl vyřešit sám. Odpovědnost za prevenci a řešení šikany nese vedení školy, potažmo také zřizovatel.

(2) Šikana zaměřená na učitele je specifická tím, že dojde k narušení jasně definovaných rolí (učitel × žák) a žák/student se dostane do pozice větší moci než pedagog, bez ohledu na formálně vyšší moc a autoritu učitele. Tato forma šikany je tedy charakteristická tím, že strana s nižším statusem a nižší mírou formálně přidělené moci ubližuje straně s vyšším statusem a formální autoritou.

(3) Šikana zaměřená na učitele se nejčastěji odehrává ve škole – ve třídách a na chodbách, nicméně může se odehrávat také mimo školu ve veřejných prostorech, v místě bydliště pedagoga nebo v kyberprostoru.

(4) Je zapotřebí mít na paměti, že šikanou může trpět i vysoce zkušený a kompetentní pedagog, který dobře zná svůj předmět, ovládá třídní management a má dobré pedagogické schopnosti. Ani takový pedagog nemusí disponovat kapacitou zamezit některým šikanujícím projevům vůči sobě. Pedagog může vnímat situaci, kdy je šikanován žáky, jako stigma a pocitů stud a selhání, což mu zároveň často brání vyhledat pomoc u kolegů, vedení školy nebo ve svém okolí. V řešení situace, pak pedagoga také oslabuje obecně zažitý mylný názor, že kompetentní pedagogové problém s udržováním kontroly ve třídě nemají. Učitelé se tak mohou ocitnout v paradoxní situaci, ve které jsou činěni zodpovědnými za násilí, které je namířeno proti nim samotným. Je zapotřebí, aby škola vytvořila bezpečné prostředí a atmosféru důvěry, ve kterém bude tento druh rizika – šikana učitele – uznán a budou nastaveny mechanismy a postupy (krizový plán) k ochraně pedagogů a k účinné prevenci a řešení takového chování, se kterými budou všichni žáci, pedagogové a zákonní zástupci seznámeni.

(5) Agresivní chování s cílem ublížit učiteli ze strany vedení (nejčastěji jako bossing), kolegů (nejčastěji jako mobbing), podřízených kolegů (nejčastěji jako staffing), nebo šikana ze strany zákonných zástupců nebude předmětem tohoto metodického pokynu, protože postrádá aspekt rizikového chování žáků. Tyto formy šikany patří do pracovněprávní problematiky a postupy řešení vymezuje zákoník práce, případně trestní zákoník či občanský zákoník. Jejich výskyt však zvyšuje pravděpodobnost pro výskyt šikany mezi žáky a také šikany zaměřené na učitele (viz Příloha č. 2 Rizikové a protektivní faktory) a jejich prevence a včasné a vhodné řešení musí být akcentovanou součástí vytváření bezpečného prostředí každé školy.

(6) Specifika pro prevenci šikany zaměřené na učitele

Pro prevenci šikany zaměřené na učitele platí doporučení pro vytváření a udržování bezpečné školy. Pravděpodobnost výskytu šikany zaměřené na učitele dále snižuje:

Prevence stojí na celoškolském přístupu, který akcentuje dobré sociální klima, připouští riziko výskytu šikany učitele ve škole, otevřeně takové chování odmítá a realizuje prevenci případně intervenci, pokud k výskytu dojde. Uvědomění si rizika a jeho deklarace může významně snížit rozvoj šikany.

Vedení školy vyjadřuje pedagogům podporu, oceňuje jejich práci, vytváří atmosféru důvěry, podporuje spolupráci v pedagogickém sboru a zastává nekonfliktní způsob řešení problémů.

Škola má jasně stanovený způsob, jakým mají pedagogové podezření na šikanu své osoby nebo kolegy, nebo oznámení o šikaně podat, komu a jak s tím bude nakládáno.

Pedagog nastavuje a uplatňuje jasná pravidla ve třídě; na konflikt nebo nerespektování reaguje včas, pracuje s pravidly v chování a používá stanovené důsledky jejich nerespektování konzistentně; vyhýbá se řešení konfliktu a konfrontací ze strany žáka před celou třídou, usměrňuje řešení na individuální konzultaci; vyhýbá se konfrontačnímu tónu.

Pedagog posiluje zapojení žáků/studentů do výuky, dává jim na výběr, činí úkoly a výuku pro žáky/studenty zajímavými, propojuje výuku s běžným životem a potřebami žáků; jeho výklad a očekávání jsou pro žáky srozumitelné, odpovídají obtížnosti, kterou mohou zvládnout apod.

Očekává úspěch u všech žáků a podporuje je, dává žákům zpětnou vazbu k tomu, co udělali dobře, staví na silných stránkách žáků.

Nezpůsobuje ponížení nebo zesměšnění žáka před třídou; při hodnocení žáka zachovává jeho důstojnost.

Všímá si změn v náladě, emocích a v chování žáků a včas na ně reaguje.

Problémy neřeší sám, ale ve spolupráci se školním poradenským pracovištěm, případně s vedením školy.

Všímá si prosociálního a kooperativního chování žáků a oceňuje je; podporuje kooperaci mezi žáky a prostředím, kde se každý žák/student cítí přijatý.

(7) Specifika pro řešení šikany zaměřené na učitele

Pro řešení šikany zaměřené na učitele platí doporučení uvedené v Čl. 4 tohoto metodického pokynu.

Dále je důležité respektovat tyto zásady:

Pedagog, který čelí šikaně ze strany žáků, je v dané situaci v pozici oběti, která by neměla zůstat v situaci sama, ale měla by vyhledat pomoc ostatních. Nelze očekávat, že situaci, kterou lze klasifikovat jako šikanu, vyřeší pedagog v pozici oběti sám. Proto je zapotřebí, aby tuto skutečnost škola neočekávala a nevyžadovala. Naopak je zapotřebí, aby podporovala své pedagogy k vyhledání pomoci, zajistila bezpečí pro pedagoga a řešila vzniklou situaci se žáky, rodiči a ostatními pedagogy. Škola musí mít připravený krizový plán, ve kterém bude specifikováno, jak se v situaci naplnění tohoto rizika zachová, jakou roli a možnosti řešení krizové situace má sám pedagog, jakou roli vedení školy, školní poradenské pracoviště apod. Plán rovněž zahrnuje pokyny pro zajištění bezpečí pro ohroženého pedagoga a žáky.

V případě bezprostředního ohrožení pedagoga žákem/žáky se pedagog řídí krizovým plánem školy. Pokud je tento plán nedostatečný, zajistí si pedagog pro sebe bezpečí (odejde ze třídy, přivolá si pomoc apod.) a požádá o spolupráci jiného kolegu nebo vedení školy pro zajištění dohledu ve třídě, případně izolaci agresora a zajištění bezpečí pro ostatní žáky ve třídě vyžaduje-li to situace.

Je zapotřebí, aby pedagog sám, jeho kolegové i vedení školy porozuměli tomu, že pedagog byl vystaven traumatickému zážitku. Tento zážitek může být bolestným i pro svědky (kolegy nebo žáky ve třídě). Je proto zapotřebí dovolit si čas na zpracování šoku, neobviňovat se, vyhledat si pro sebe sociální podporu od kolegů, přátel, rodiny, monitorovat u sebe znaky stresu, které se mohou objevit i později (např. problémy se spánkem, pozorností, úzkosti, zvýšená citlivost, nechut' k jídlu nebo naopak) a případně vyhledat pro sebe odbornou pomoc.

Šikana pedagoga bývá často spojena s šikanou mezi žáky. Škola zajistí posouzení sociálních vztahů ve třídě a na základě výsledků nastaví odpovídající řešení.

Pro třídu, ve které se šikana odehrávala, zajistí škola intervenční program k řešení šikany za účelem znovunastolení bezpečí ve třídě (jedná se o program selektivní nebo indikované primární prevence, nikoli všeobecné prevence).

Stejně jako u šikany mezi žáky i zde je potřeba, aby po takové situaci škola revidovala mechanismy a postupy (krizový plán), aby bylo zřejmé, jak zacházet s případnými podobnými situacemi v budoucnu.

V případě, že je pedagog nespokojený s řešením situace ze strany vedení školy, může se obrátit na příslušný inspektorát práce.

Příloha č. 8 – důležitá telefonní čísla a adresy

- Tísňová linka – 112
- Policie ČR – 158
- Městská policie Brno – 156
- Zdravotnická záchranná služba ČR – 155
- Hasiči ČR – 150
- Zdravotnická záchranná služba pro JmK – 545 113 152 operační středisko

LÉKAŘSKÁ SLUŽBA PRVNÍ POMOCI:

Dětská lékařská služba 1. pomoci, tel.: 532 234 935

Fakultní nemocnice Brno, Pracoviště dětské medicíny, Černopolní 9
Lékařská služba 1. pomoci pro dospělé
tel.: 545 538 538

Ponávka 6, Brno
Lékařská služba 1. pomoci zubní
tel.: 548 424 242

Stomatologická poliklinika, Karáskovo náměstí 11
po–pá 17–6 hodin, so–ne, svátky nonstop
tel.: 541 218 122 (út 17.00–20.00 hod.)
www.bkb.cz

pro děti:

- www.detskaprava.cz

Linka bezpečí dětí a mládeže – tel.: 800 155 555 (nonstop)
e-mail: lb@linkabezpeci.cz

Modrá linka
tel.: 549 241 010, (9.00 – 21.00 hod.)
mobil: 608 902 410
e-mail: help@modralinka.cz

NEMOCNICE:

Dětská nemocnice při FN Brno – tel.: 532 234 111
Černopolní 9, Brno

Fakultní nemocnice Brno – Bohunice – tel.: 532 231 111
Jihlavská 20, Brno

Příklady dobré praxe:

Podané ruce

Renadi

PČR

Konsent – rizikové sexuální chování

Anabell

Presafe

Bílý kruh bezpečí – právní následky agresivního chování

Kateřina Matušková (FF MU) – problematika sekt

Loono – duševní hygiena, rizikové sexuální chování

Drogystop

Salesiánské středisko mládeže Brno Žabovřesky – šikana

Replug me

ACET ČR, z.s. – rizikové sexuální chování

Mezipatra STUD – předsudky a tolerance, gender identita

Agentura LJ – drogová kriminalita

Anonymní alkoholici

Ratolest

Člověk v tísní – rasismus a xenofobie

Státní zdravotní ústav – prevence kouření, zdravá výživa

Nevypusť duši

MPedu, z.s. – rizikové sexuální chování

Práh

DROM – záškoláctví, duševní hygiena, proces učení

Nesehnutí

Maják Vyškov – program Spolu po COVIDu

Spondea

Knihovna Jiřího Mahena – program Dezinformace v ČR

Fond ohrožených dětí, pobočka Brno – tel.: 545 215 105

Francouzská 58, Brno

Linka vzkaz domů – dítě na útěku – tel.: 800 111 113

Krizové centrum pro děti a mládež

tel.: 541 235 511, 608 118 088

KRIZOVÁ CENTRA V BRNĚ:

Spondea Brno

tel.: 541 235 511 (nonstop)

mobil: 608 118 088

www.spondea.cz

e-mail: **krizovapomoc@spondea.cz**

Sýpka 25, Brno

Krizové centrum při FN Brno-Bohunice

tel.: 532 232 078 (nonstop)

Jihlavská 20, Brno

Policejní skupina „domácího násilí“

tel.: 974 624 001-4, tel: 974 624 006-12 (6.00–22.00 hod.)

Běhounská 1, Brno

Středisko sociální pomoci dětem

tel: 541 229 298

Hapalova 4, Brno